

**BADATELSKÉ POKYNY PRO VÝZKUM
KOMUNISTICKÉ VĚZEŇSKO-PRACOVNÍ PERZEKUCE
NA ÚZEMÍ ČESKOSLOVENSKA
1948–1989**

Jan Procházka

Praha 2025

Verze 1.1 (stav k 26. květnu 2025)

Autor:

Jan Procházka (ÚSTR ČR, LAGR.cz)

Mentori:

Mgr. Luboš Kokeš, Ph.D. (ÚSTR ČR)

Ing. Lubomír Vejražka (ÚSTR ČR)

Mgr. Zuzana Svobodová (ABS ČR)

Kontakt:

jan.prochazka@ustrcr.cz

Za spolupráci, cenné rady a trpělivost děkuji všem, kteří měli odvahu věřit v mé ideály.

Obsah

Představení a smysl projektu	3
Výpovědi a svědectví	4
Žijící pamětníci a jejich příbuzní	4
Metodologie rozhovoru	5
Svědectví vzpomínek	6
Lidé, místa a jejich vzpomínky	8
Oběti	8
Velitelé a dozorcí	9
Archivy a badatelný	10
Archivní dokumentace	11
Televizní a rozhlasové archivní fondy	11
Muzea – Památníky – Instituce – Spolky	12
Muzea, památníky a pomníky	12
Instituce a spolky	13
Fotografie jako němý svědek historie	14
Historické	14
Vlastní	16
Fakta jsou klíčem k pochopení událostí a lidského jednání	17
Archivní dokumenty v kostce	17
Prameny nearchivní povahy a jejich zdroje	17
Kde, kdo, co, jak, kam?	17
Kde?	17
Co a jak?	17
Kam a komu?	18
Dotazník	19

Představení a smysl projektu

Vážené badatelky, vážení badatelé,

předložené badatelské pokyny jsou inovativní pomůckou k výzkumu komunistické perzekuce s konkrétním zaměřením na vězeňsko-pracovní zařízení (věznice, pracovní útvary, tábory nucených prací, trestanecké pracovní tábory při těžbě a zpracování uranové rudy) zřizované v Československé republice mezi lety 1948-1989. Účelem pokynů je kromě rozkrývání pozapomenutých osudů a míst s nimi spjatých i edukace a snaha o samostatné poznávání dějin. Plán je ambiciózní, avšak nedostatečně personálně zajištěn. Tento nedostatek chceme proto kompenzovat nasbíranými daty od zájemců z řad veřejnosti. Z tohoto důvodu se obracíme na každého, kdo by měl zájem se zasloužit o rozvíjení a rozšíření všeobecného povědomí o tomto nešťastném období naší historie. K tomuto účelu byl jednoduchou formou instruktážně zpracován postup, jenž by částečně mohl pomoci vyplnit mezeru v nedostatku badatelů.

- Pokyny jsou určeny pro každého, komu není lhostejná historie a vidí smysl v probádání i temných koutů časů včerejších. Možnost nahlédnout za oponu minulosti, která je v dnešní době bohužel pro mnohé nejen vzdálená, ale často i neužitečná, může doslova kdokoliv.
- Meze se v samostatném či skupinovém bádání nekladou. Rozsáhlé spektrum níže popsanych postupů je koncipováno jako srozumitelný návod k svobodnému bádání. Odkazy, postupy a doporučení jakým způsobem lze bádát, na co si dát pozor a jak pracovat s množstvím různorodého materiálu. Základní myšlenkou má být možnost vyzkoušet si v praxi práci historiků a možnost poodhalit dodnes neprobádané. Touto činností posouváme hranice individuálních i kolektivních vědomostí a rozšiřujeme tak vlastní zkušenosti prostřednictvím konkrétních prožitků druhých.
- Pochopení minulosti a rozkrytí minulých **-ismů** posiluje *“obránné látky společnosti”* proti příchodu dalších **-ismů**. Jelikož jejich zlehčování dnes, zpochybňování zítřka, pozítří jejich popření a popozítří zapomnění je ona příslovečná cesta do zhmotnělých pekel, a to nejen pro vás ale i vaše blízké.
- Inspirovat se skutky lidí, jejich čestným jednáním, odhodláním a nezlomností, a to i v tváři tvář bolesti a smrti. Tyto činy mohou být pro naše životy cenným odkazem, jak poctivě a slušně žít. Taktéž bychom se měli ponaučit, neopomíjet, nevytěšňovat a nezapomínat na podlé a zlovolné jednání jednotlivců prosazujících nenávistné myšlenky a rozsévajících utrpení, které se destruktivní měrou podepsalo nejen na několika osobách, ale potažmo na celém národu.

„Žijme jako bychom žili podruhé, jako bychom v prvním životě jednali tak nesprávně, jak správně se chystáme jednat nyní“.

Přeji Vám mnoho štěstí a úspěchů

Jan Procházka

Výpovědi a svědectví

Žijící pamětníci a jejich příbuzní

Orální historie je jedním z nejcennějších, dalo by se bez nadsázky říci, že společně s kresbami i nejstarším předaným osobním věnem. Zkušenosti z dob minulých od osob stále žijících, z epoch uplynulých, promítajících se do přítomnosti. Vlákno včerejška je s námi provázané díky předchozím generacím a neuchopitelným a nepochopitelným bez kontextu a znalostí jejich osobního memorativního vhledu tehdejších událostí.

Subjektivní pohled do minulosti je systematicky utvářen formou podané otázky. Je potřeba mít na paměti, že naši předkové přirozeně vnímali každodenní události svým selektivním pohledem, což vždy dokresluje jejich odpověď. Tento soubor informací je imunní vůči zkreslování napříč časem i ideologiemi, člověku nelze odejmout vzpomínky. Avšak v průběhu let paměť eroduje, vytrácí se jasné kontury a intenzita prožitého slábne. To, co se nevytrácí, jsou nejsilnější duševní stavy vědomí. Bolest, smutek, zoufalství, tíseň, nenávist, ale i láska, radost, touha, víra a naděje.

Zkreslit strukturu vnímání minulosti může jedině ten, koho se přímo týká. Mějme proto stále na paměti subjektivní aspekt výpovědí. Porovnáváním výpovědí s dalšími historickými prameny se snažíme reflektovat a interpretovat to, co jsme sami nikdy neprožili. Ve jménu lepší společnosti chtějme minulosti lépe porozumět a snažme se neopakovat fatální chyby. Od předků se proto učme, naslouchejme jim a uchovávejme jejich paměť pro budoucí generace.

- Výchozím bodem je nalezení vhodného pamětníka nebo blízkého příbuzného osoby, která má spojitost s vybraným tématem výzkumu.
- Při pátrání vám mohou pomoci městské a obecní úřady, veřejné či soukromé archivy, domovy seniorů, četné komunity (faráři, skauti, sokolové, kronikáři, archiváři), národnostní menšiny, databáze organizací, spolků a institucí zabývajících se historií (viz Institute a spolky).
- Významným zdrojem a vodítkem je též četná tematická literatura a různé kroniky (obecní, spolkové, školní).
- Dalším možným zdrojem je přímý kontakt se současníky narátorů žijícími v předmětném regionu.
- Před samotným započatím rozhovoru se ujistěte, že vypravěč s pořízením záznamu souhlasí a že rozhovor nebude bez předchozí konzultace o záměru a úpravách zveřejněn.
- Dle instrukcí se citlivým způsobem pokuste o co nejvěrnější záznam životní pouti vámi zpovídaného narátora (pamětník/pamětnice/příbuzný).
- Pro inspiraci nebo k přímé aplikaci máte k dispozici jako podkladový materiál připravené otázky pro pamětníka a jejich příbuzné Příloha č.1 / č.2 – **Dotazník pamětník/příbuzný**.

Metodologie rozhovoru

Interview

- Týká se vždy určité historické události, kterou dotazovaný prožil.
- Přípustné je klást vhodné otázky, které zajistí plynulé vyprávění bez odboček.
- Nutností je znalost problematiky a dopředu připravené některé otázky.

Životní příběh

- Jedná se o chronologicky či strukturovaně navržený scénář rozhovoru.
- Tato forma dává možnost soustředit se na jedno téma a ponechat přitom vyprávěči volnost při vzpomínání.

Rady a úskali

- Zpovídejte najednou vždy pouze jednoho narátora buď na životní příběh, nebo na interview, je důležité být s narátorem v nerušivém prostředí bez přítomnosti jiných osob, aby nedocházelo k informačnímu šumu.
- Velice důležitá je základní příprava a výzkum daného tématu. Tím dáváte pamětníkovi najevo, že Vám na jeho příběhu záleží, také jste si při vedení rozhovoru více jisti a můžete pružněji reagovat na odpovědi.
- Na začátku dialogu, po spuštění nahrávacího zařízení, si poznamenejte tyto základní informace: **název projektu, jméno narátora a tazatele, místo a datum pořízení nahrávky, popřípadě i účel rozhovoru.**
- Pokud je to možné, posadte se vedle narátora, nikoliv naproti, aby neměl pocit přímé konfrontace doporučuje se setkat opakovaně z důvodu sblížení, které vede k větší otevřenosti a hlubšímu porozumění. Opakovanými rozhovory si navíc zpřesňujeme a doplňujeme opomenuté či dříve nevyřčené. I proto je dobré si předešlé rozhovory řádně zmapovat a zanalyzovat tak, abyste se orientovali v již sděleném a mohli případně vyplnit mezery.
- Pokud jsou tazatelé dva (více se nedoporučuje), soustředí se jeden na poznámky a druhý na nahrávací zařízení ideálně mějte k dispozici dvě nahrávací zařízení s jiným zdrojem napájení (elektrická síť, baterie), aby nedošlo k nenávratné ztrátě cenných informací.

Etické zásady rozhovoru

- K pamětníkům přistupujte s pokorou a vážností – stále mějte na paměti případnou možnost rozjitření hluboko zasutých bolestných prožitků.
- Narátor je dárce svého životního příběhu, a je tedy žádoucí vybudovat si alespoň elementární vzájemnou důvěru, úctu a respekt, a to i v případě výraznějšího věkového rozdílu narátora a tazatele.
- Otázky vnímejte pouze jako kostru celého vyprávění, respektujte přirozený tok řeči narátora, do kterého není vhodné výrazněji vstupovat nebo zasahovat. Zásadním pravidlem je akceptování priorit zpovídáního.
- Pokud dojde u narátora k výraznějšímu citovému hnutí (pláč, rozčilení, vztek, lítost), nabídněte krátkou přestávku a nechte pamětníka na okamžik samotného, popřípadě se zeptejte na nějakou pozitivní, veselou vzpomínku. Dodatečně se pak můžete pokusit opatrně zeptat, zda je ochoten se k citlivému tématu vrátit.

- Plně respektujte přání zpovídaného ohledně vypnutí nahrávacího zařízení i vyřčení podmínky nepublikovatelnosti, stejně jako odmítnutí pamětníka z jistých osobních důvodů v tématu pokračovat.
- S ohledem na narátora je anonymizování citlivých a bolestných vzpomínek vhodnějším řešením, než aby tak docházelo k zapadnutí důležitých faktů zamlčením ze studu či prožitého traumatu.
- Nesnažte se s narátorem manipulovat.
- Vyvarujte se bagatelizace, moralizování, mentorování, zkoušení, intelektualizování, podsouvání vlastních názorů a skákání do řeči.

Poznámky a záznam rozhovoru

- Během rozhovoru si dělejte poznámky, ke každé poznámce si připište i čas odečtený z obrazovky (video/audia zařízení), který může účinně pomoci při orientaci v pořízené nahrávce.
- Přepis nahrávky uskutečňte, pokud možno co nejdříve po rozhovoru.

Video a audio

- V případě video výstupu usadte narátora na jemu pohodlné, prostorné a dostatečně osvětlené místo bez rušivých elementů, ideálně tak, aby za ním bylo kompaktní pozadí.
- Stativ umístěte takovým způsobem, aby nestresoval narátora, který většinou není zvyklý mluvit na kameru.
- Vše si předem zkontrolujte a ujistěte se krátkým natočeným záběrem, že je Vaše zařízení funkční a nahrává nejen video, ale zaznamenává i zvuk.
- U audio nahrávky si rovněž zkušebním záznamem překontrolujte, že je zařízení funkční a záznam je v dobré kvalitě s co možná nejnížší přijatelnou úrovní šumu.
- Velice důležité je vždy mít dostatek volných paměťových kapacit karet dle vámi zvoleného typu formátu záznamu (od toho se odvíjí i kvalita pořízeného záznamu), záložní energetické zdroje a ostatní příslušenství (adaptéry, kabeláž, aj.).

Svědectví vzpomínek

INTERNET v dnešní době usnadňuje široké spektrum činností napříč celým světem. Obsahuje množství virtuálních archivních badatelen a databází, filmových a zvukových záznamů, tematických článků a kvalifikačních prací, které tvoří cenný zdroj informací. Vyhledávání tohoto charakteru může sice budit dojem zdlouhavé a nezáživné práce, avšak vypátrání faktů s sebou rozhodně nese plody poznání.

Internet má vedle svých nesporných pozitiv ale i své problematické aspekty, které není radno podceňovat. Jedná se hlavně o práci s online encyklopediemi (např. Wikipedie) nebo s umělou inteligencí. Tyto zdroje mohou působit věrohodně, avšak nachází se zde nejen chyby způsobené lidským faktorem, jako jsou neznalost, neinformovanost nebo nedůslednost, ale i například velký objem nezpracovaného materiálu, který se v průběhu času nahromadil, či naopak ztratil. Pokuste se tedy, pokud to bude možné, vždy informace získané z internetu vnímat kriticky a komparovat je s jinými prameny.

Příklad webové citace:

Paměť národa; Vladimír Chlupáč (<https://www.pametnaroda.cz/cs/chlupac-vladimir-1930>, vloženo 6. 4. 2022)

LITERATURA je významnou studnicí příběhů. I zde je žádoucí kritický přístup k pramenům, obzvláště obezřetní buďte při reflexi textů, kde nejsou uvedeny zdroje, regionálních studií či článků, jejichž autory jsou příbuzní narátorů. Informace se v textu nejprve vyhledají, následně přepíší/oskenují a řádně doplní o citaci (jméno autora, název knihy, nakladatelství, rok, popřípadě i kapitola, číslo stránky a kód ISBN).

Příklad literární citace:

PEK, Josef. *Kamenolom Mořina, zvaný český Mauthausen. Svědectví Fr. Hrdličky z Hradčan u Čkyně*. PEK, Josef, ed. *Kronika šumavských hvozdů: vyprávění o osudech lidí komunistického zla z padesátých let*. Vimperk: Papyrus, 1998, s. 70–73. ISBN 978-80-85776-82-9.

Výběr doporučených tematických pramenů:

Příloha č. 3 – Bibliografie a audiovizuál k dějinám vězeňství v SSSR a ČSR_verze 1.1_2025

Doporučené odkazy k dějinám III. odboje, politických procesů a bezpečnostních složek na území ČSR v letech 1948–1989

- Komentovaná bibliografie k dějinám III. odboje – Ústav pro studium totalitních režimů ČR (ustrcr.cz) <https://www.ustrcr.cz/uvod/komentovana-bibliografie-k-dejinam-3odboje/>
- Proces s vedením protistátního spikleneckého centra v čele s Rudolfem Slánským – Politické procesy (politiceprocesy.cz): <https://www.politiceprocesy.cz/cs/detail-studie/seznam-vybrane-literatury-k-tematu-webu-3Hn6cF>
- Bibliografie k dějinám bezpečnostních složek na území Československa 1918–1991/verze 1.4 <https://www.nacr.cz/verejnost/badatelna/digitalni-badatelna/bibliografie-k-dejinam-bezpecnostnich-slozek>

NOVINOVÉ A ODBORNÉ ČLÁNKY, STUDIE A KVALIFIKAČNÍ PRÁCE jsou pro bádání stejně významné jako literatura a pro jejich studium platí stejné podmínky (viz výše). Text se po vyhledání přezkoumá a včetně citace zaznamená stažením či oskenováním/ofocením. V opačném případě, že vámi vyhledaný typ média podléhá autorskému právu nebo soukromému vlastnictví je nutné si sehnat povolení k uveřejnění. Když nelze touto cestou podklad získat, je sice pracným, ale schůdným východiskem opis.

Příklady citací:

Články:

KAŠTÁNEK, Jan. Trnitá je cesta milosrdných (Pohledy do historie). *Lidová demokracie*, 16. 5. 1968, ročník 24, č. 134, s. 3, ISSN 0323-1143.

Studie a odborné práce:

MEČISLAV, Borák. Fenomén tzv. „vojenských táborů nucené práce“ v Československu a jeho mezinárodní souvislosti. In: *Slezský sborník*, 2000, č. 98, s. 78-92.

Kvalifikační práce:

ŠAFANDA, Jan. Možnosti archeologie 20. století – Tábory nucených prací. Plzeň, 2012. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta filosofická, Katedra archeologie.

Vzor zpracování v sekci Výpovědi pamětníků na webu LAGR.cz:
<https://lagr.cz/pracovni-utvary/punz-morina/vypovedi-pametniku/>

Užitečné odkazy:

Digitální knihovna – <https://www.digitalniknihovna.cz/>

Ústav pro českou literaturu AV ČR, v.v.i. – <http://archiv.ucl.cas.cz/>

Lidé, místa a jejich vzpomínky

Lidé a místa jsou v průběhu času, nedílně spojena. Dokladem nám jsou mnohá archeologická naleziště, kdy milénia osidlování zanechala stopy, bez kterých bychom nebyli schopni přesně určit dějiště v lokalitě člověkem poznamenané. Ať již to bylo osidlování kulturní, pole válečné, lokace náboženského či pohřebního charakteru. Bez lidí by tato místa byla jen prostou přírodní krajinnou plochou a lidé bez uchycených kořenů jen kočovným národem bez geografické identity a národního sebeurčení. V předešlých oddílech jsme si shrnuli vyhledávání a zpracování různých informačních pramenů. Nyní se zaměříme na tvorbu jednotlivých profilů osob, které svými činy tvořili na různých místech naší vlasti větvené události přesahující do dnešních dob.

Ve druhé polovině 20. století prošla v naší zemi represivní zařízení strmým vývojem a stejně rychlým pádem. Mnohá místa, a tím pádem hmotné důkazy o nich, zmizela z povrchu zemského a již nic nepřipomíná zoufalství zde prožitá. Kontrastně se zde jeví některé donucovací pracovny a nápravná zařízení přestavěna v průběhu let na věznice. Jen oběti mohou vyprávět o místech, která jsou s temným údobím jejich života nerozdělitelně svázána. Jejich odvrácenou stranou jsou přísluhovači komunistického režimu v podobě velitelů a dozorců, kteří se neštíteli protiprávního jednání a mnohdy v bezcitném fyzickém a psychickém útlaku našli sociopatické zalíbení.

Oběti

Osudy politických vězňů jsou bolestivým a velice citlivým tématem – byli to oni se svými rodinami, kdo nesli největší břímě represe. Životy a osudy těch, kteří byli odsouzeni k nespravedlivým trestům za mřížemi vězeňských ústavů a dráty táborových zařízení. Rodiny politických vězňů byly vyháněny z domovů, ženy propouštěny ze zaměstnání a dětem bylo znemožněno studovat. To jsou stigmata, která i v dnešní době rezonují a demonstují přímou úměrou neznalost vlastních kořenů a nedostatečný zájem o jejich poznání.

- Pro vyplnění formulářů profilů obětí (**Příloha č. 5 – Profil oběti_mustr**) je hodnotným podkladem „osobní vězeňský spis“ uložený v Národním archivu (Národní archiv, f. Ministerstvo spravedlnosti, sbírka Správa sboru nápravných zařízení). Takový spis obsahuje podrobné informace o odsouzeném, v některých případech i profilovou fotografii. Více o činnosti, za niž byla daná osoba odsouzena, lze také dohledat v procesních protokolech a svazcích Státního soudu a prokuratury.
- Od příbuzných si v případě dostupnosti vyžádejte (včetně povolení k uveřejnění) i další doplňující materiál o konkrétní osobě (dopisy, fotografie, upomínkové předměty, osobní věci, aj.).
- Všechny fotografie zpracovávané osoby, nafoťte (ideálně bez blesku).

Velitelé a dozorcí

Na opačném spektru stojí orgány vězeňských a bezpečnostních strážních složek Sboru vězeňské stráže (SVS) a Sboru národní bezpečnosti (SNB). Vývoj vězeňské perzekuce byl v poválečné době a následně po únoru 1948 velice bouřlivý. Síla stalinské ideologie třídního boje vytrhávala kořeny lidskosti a likvidovala veškerá práva a svobody. Bezcharakterní a krutí jedinci s naprostou absencí morálky nahrazovali staré, mnohdy soucitnější, garnitury tehdejší vězeňské ostrahy, které byly v očích komunistické nomenklatury nespolehlivými elementy. Dvě strany této příslovečné mince nám ukazují, že zdaleka ne všichni členové tehdejších vězeňských strážních složek byli hrubými, bezcitnými a straně až za hrob oddanými jedinci.

- Nejvhodnějším podkladem pro tvorbu profilů velitelů a dozorců (Příloha č. 6 – Profil velitele-dozorce_mustr) je „personální“ („kádrový“) spis uložený v Archivu bezpečnostních složek ČR. Nicméně dle někdejší skartační praxe komunistického Ministerstva vnitra byly zničeny spisy příslušníků narozených před rokem 1910. Personální spisy většinou obsahují i profilové fotografie. Omezeným zdrojem je pak tzv. „osobní evidenční karta“ z fondu Osobních Evidenčních Karet, popř. v omezeném množství dochované tzv. „kmenové listy“ ještě z předválečného či poválečného období. V nich se nachází ke konkrétní osobě velitele či dozorce životopis, služební záznamy, kázeňské prohřešky, kádrové prověrky, posudky a další.
- Spisy kriminálních zločinců, retribučních vězňů a kolaborantů s nacistickým režimem se nacházejí v Archivu bezpečnostních složek (např. vyšetřovací spisy), v Národním archivu (např. osobní vězeňské spisy) a v jednotlivých státních oblastních archivech (např. spisy retribučních vězňů ve fondech Mimořádných lidových soudů). Ty tvoří svým rozsahem samostatnou kapitolu vězeňsko-pracovního koloritu potrestaných. To platí i o takzvaných táborových „kápech“. Ti netvořili součást strážné složky, avšak disponovali určitou volností a hlavně mocí. Rekrutovali se převážně z kriminálních delikventů, a kromě své přidělené pracovní činnosti fungovali jako spolehliví donašeči a nástroj komunistické zlovůle.
- Velice zajímavou, avšak dostatečně neprobádanou oblastí, je působení „Závodní stráže“ (milic) jakožto personálně doplňujícího aparátu oddílů vězeňské stráže. V jejich řadách se nalézali jak loajální komunisté, tak prostí dělníci, pro které byla práce ostrahy vedle jejich pracovní náplně spíše přitěžujícím elementem. Jejich příslušníci spadali pod závodní rady Revolučních odborových hnutí (ROH) jejich kmenových podniků, přičemž výkon jejich služby spočíval v ozbrojeném hlídání daného úseku pracoviště, kde vězňové vykonávali svou práci. Dlužno však dodat, že se k trestancům chovali o poznání lépe než pravidelná stráž a „kápové“. Pomáhali s prací, přinášeli jídlo a tajně dodávali nebo vynášeli různé písemné materiály (dopisy od rodin, motáky). Informace o nich jsou řídce vedené a neutříděně se nacházejí v různých personálních spisech a složkách administrativního aparátu vězeňské stráže; osobní spisy nebyly vedeny, většinou se vypsalo jen potvrzení o přijetí k „Závodní stráž“ a byla jim přidělena zbraň.

Archivy a eBadatelny (digitální badatelny)

ARCHIVY jsou klíčovou součástí badatelsko-výzkumné činnosti. V současné ČR i mimo ni existuje několik archivů, které uchovávají důkazy o komunistické perzekuci v tehdejší Československé republice. Zpracované archiválie čítající kilometry kartonů jsou k dispozici v papírové podobě a na vyžádání k nahlédnutí v badatelnách archivů. Přispěním digitalizace se potenciál dostupnosti tohoto typu materiálu dostal blíže nejen k odborné veřejnosti.

eBADATELNY disponují přehledným vyhledávačem a prohlížečem, a tudíž jsou poměrně pohodlným a logickým krokem v prvním stadiu bádání. Na stránkách příslušného archivu se dle návodu zaregistrujete a po přihlášení se sami můžete vydat na širé moře nedávné minulosti. Nicméně ne vše je převedeno do bitů a pixelů. Pamatujte, že ještě mnohé archiválie nadále zůstávají v regálech archivů, zaevidovány jako přírůstek, avšak od doby archivace administrativními útvary minulého režimu nikým detailněji nezpracovány. Touto badatelskou činností splácíme letitý dluh tíživého mementa svědomí, nesoucího poselství povinnosti vůči společnosti minulé, nynější a budoucí.

- U státních oblastních archivů (pod něž spadají jednotlivé státní okresní archivy), je dobré znát lokalitu (resp. územněsprávní jednotku), v níž se vězeňské zařízení nacházelo, pro snazší nalezení potřebných archivních materiálů ve fondech jednotlivých krajských, okresních a místních národních výborů nebo také v dokumentech vyšetřovacích a soudních spisů.
- Archivy povětšinou vyžadují při první návštěvě fyzickou registraci prokázáním se občanským průkazem a vyplněním badatelského listu. Někde je i možná registrace přes e-identitu na Portálu občana.
- Před fyzickou návštěvou příslušného archivu si vždy přečtěte badatelský řád a držte se jeho pokynů (např. <https://www.nacr.cz/verejnost/badatelna/badatelsky-rad> nebo <https://www.abscr.cz/jak-zadat/badatelsky-rad/>)
- Dodržujte všechna archivem stanovená pravidla při zacházení s dokumenty.
- Dokumenty si řádně prostudujte a po nalezení Vámi požadovaných relevantních informací si vše naskenujte/nafoťte a důsledně pojmenujte (viz Pravidla o pořízení a využití archiválie).
- Nejasnosti a pochybnosti konzultujte s příslušným oddělením archivu, svou žádost co nejbližší specifikujte a pro upřesnění uveďte klíčové výrazy dané problematiky.

K tématu vězeňsko-pracovní represe v ČSR mezi lety 1948-1989 se zaměřte na níže uvedené archivy a další instituce. Vedle svědectví o fungování vězeňských ústavů a nápravných zařízení se v této prvotní fázi bádání soustředte také na výpovědi obsažené v různých stížnostech a rehabilitačních žádostech. V těchto dokumentech lze povětšinou dohledat kromě údajů o vězeňském životě i mnohá svědectví o nelidském zacházení s vězni páchaném bezpečnostními orgány.

Odkazy na archivy a eBadatelny:

- Archiv bezpečnostních složek ČR <https://www.abscr.cz/>
- Česká archivní společnost <https://cesarch.cz/archivnictvi/adresar-archivu/>
- Digitální knihovna <https://www.digitalniknihovna.cz/>
- eBadatelna Archivu bezpečnostních složek <https://ebadatelna.cz/>

- ebadatelna Osa Archivum (Maďarsko) <https://www.osaarchivum.org/>
- Národní archiv <https://www.nacr.cz/> (<https://portal.nacr.cz/cro>)
- Svazky.cz <http://svazky.cz/index.php>
- Ústav pro českou literaturu AV ČR, v.v.i. <http://archiv.ucl.cas.cz/>
- Vojenský ústřední archiv <https://vuapraha.cz>

Archivní dokumentace

Nastínili jsme si základní práci s vyhledáváním různých druhů badatelských materiálů. Nyní si představíme strukturu požadovaných archiválií dokumentačního charakteru, které nás budou zajímat a ze kterých budeme čerpat. Tato část je pro náš účel seznámení se s fungováním administrativních činností jednotlivých složek vězeňského i bezpečnostního charakteru represivních oddělení základem, díky němuž posléze můžeme získat ucelenější představu o rozsahu potlačování lidských práv a svobod.

- Zaměřte se na různé řády (vězeňské, táborové, domácí, služební, kázeňské, stejnokrojové), zřizovací záznamy, rozkazy, přehledy o rozmístění útvarů/ústavů a složek dozoru, dále platové a hodnostní tabulky, zprávy, návrhy, usnesení, ustanovky, zákony, nařízení, zásady, schůze, stížnosti, aj.

Vzor zpracování v sekci Archivní dokumentace na webu LAGR.cz:

<https://lagr.cz/pracovni-utvary/punz-morina/archivni-dokumentace-1/>

<https://lagr.cz/pu-v-archivech/>

Televizní a rozhlasové archivní fondy

Na závěr této kapitoly uvádím některé archivy veřejnoprávních médií, kde se mohou nacházet pořady, které mohou doplnit bádání o zásadní informace (dokumenty, dokumentární cykly, zpravodajské relace, rozhlasové pořady). V tomto případě jsou houževnatost a vytrvalost důležitými charakterovými vlastnostmi, kterými je nutné se obrnit, jelikož je složitější a časově náročnější tyto materiály vyhledat. Výsledek však může velice překvapit.

Archiv České televize

(<https://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/archiv-a-programove-fondy-ct/pristup/>)

- Prvním krokem je vyhledání požadovaného pořadu nebo dokumentu – dohleďte jeho celý název, režiséra a rok vydání (pokud je záznam v programových fondech iVysílání nedostupný, je nutné navštívit Archiv České televize).
- Poslední možností při nedohledání pořadu je prostřednictvím vámi vyhledaných kontaktů získat záznam nebo alespoň jeho části, společně s požadavkem uveďte výzkumný záměr (nekomerční účely, bez dalšího veřejného šíření/sdílení či jen s částečným využitím podobě vystřižených scén).
- Obdobně postupujte s rozhlasovými nahrávkami, případně při návštěvě dalších archivů veřejnoprávních médií (např. Český rozhlas, Rádio Svobodná Evropa, Česká tisková kancelář).

Příklady citací televizního dokumentu:

- Takoví jsme byli my, dobří rodáci, aneb Z letopisů Máselné Lhoty. 7. díl. 1951 [epizoda dokumentárního seriálu]. Česko, 1996. ČT. (Archiv České televize: IDEC: 296 322 22252/0003, Signatura: CTPA160112_0037.mxf Popis: 2 V 23310 Stav: VC)
- Ještě jsem tady [epizoda dokumentárního pořadu]. Česko, 2002. ČT. (Archiv České televize: IDEC: 202 322 22617/0003, Signatura: CTPA180315_0008.mxf Popis: 2 V 35722 Stav: VC)

Příklad citace rozhlasového dokumentu:

DRDA, Adam. iRozhlas; Příběhy 20. století: Roky v Minkovicích. Příběh politického vězně Petra Hauptmanna, Jiřího Gruntoráda a bachaře Vondrušky; 13. ledna 2024, 48:33; (https://www.irozhlas.cz/veda-technologie/historie/historie-minkovice-bachar-komunismus-socialismus-komuniste-veznice_2401131627_kth, vloženo 25. 1. 2024)

Pravidla pro využití archiválie:

- Po vydání Vámi požadované archiválie si nejdříve naskenujte/nafotťte tzv. priorační lístek (**Příloha č. 4 – Priorační lístek_vzor**). Ten využijete jako informační „tahák“ pro citaci daného archivního materiálu. Popřípadě poptejte informace k názvu a signatuře prostudované archiválie u archiváře daného oddělení.
- Vytipujte si konkrétní písemnosti – poté, co máte vámi vybrané dokumenty kompletní, započnete se záznamem.
- Nespěchejte, řádně si zkontrolujte každou naskenovanou/nafočenou stránku a dbejte i na pořadí stránek ve spisu/kartonu.
- Vracejte listy do složek a spisy do kartonů tak, jak jste si je skenovali/fotografovali, spisy nerozešívajte, listy nepřesouvejte a ani s nimi jinak nevhodně nemanipulujte.
- V průběhu skenování/fotografování mějte dobré světelné podmínky a využívejte k nasvícení stropní světlo, lampičku, případně sluneční svit, blesk se nesmí používat.
- Dělejte si poznámky pro lepší orientaci v pořízených skenech/snímcích.
- Vše pojmenujte, očísľujte a uložte (viz Kam a komu?).
- Nezapomeňte vyplnit příslušné dokumenty týkající se zásad uveřejnění vámi pořízeného záznamu – formuláře jsou povětšinou volně k dispozici v badatelně, případně na dotaz u obsluhy badatelný.

Muzea – Památníky – Instituce – Spolky

Muzea, památníky a pomníky

Muzea a různé expozice pomohou dokreslit to, co si člověk sám nedokáže dostatečně dobře představit. Vystavované exponáty jsou dnes již mnohdy jedinými svědky a hmatatelnými důkazy temné doby nesvobody. Níže uvádím odkazy a několik rad a tipů, jak si z návštěvy muzeí a expozic odnést co nejhodnotnější poznatky a odpovědi pro zpracovávané badatelské téma. Pomníky v krajině mají připomenout konkrétní místo spojené s činností člověka. Pátrejte nejen po osobách uvedených na pomnících, ale i po osobách, které pomník vytvořily.

- V muzeu si podle možností pořídte audio nahrávku výkladu nebo si z výkladu dělejte poznámky, ve kterých můžete zachytit mimo jiné i relevantní fakta z doprovodného textu expozice, jestliže je v instituci povoleno pořizovat vizuální záznam, této možnosti využijte.
- V případě, že k dané expozici existuje průvodní materiál, příp. katalog k výstavě, pořídte si jej.
- Rovněž vám doporučuji informovat se, zda muzeum či památník disponuje i vlastními muzejními fondy – pokud ano, využijte je rovněž ke studiu.

Muzea a expozice zabývající se tematikou vězeňství a komunistické perzekuce:

- Bytíz – Uranový důl 11A
- Hornoslavkovsko – naučná stezka „Uranová Golgota“
- Jáchymov – Štola č. 1, Řetízkárna (Rovnost), naučná stezka „Jáchymovské peklo“
- Lešetice – Památník Vojna

- Ležky (Lubenec) – Muzeum StB
- Praha 2 – Muzeum Policie České republiky
- Praha 3 (Národní památník na Vítkově) – Expozice „Laboratoř moci“
- Praha 4 (Věznice Pankrác) – Památník Pankrácká sekýrarna
- Teplá – Expozice „Duchovenstvo ve věznicích a koncentračních táborech 1948–1989“
- Terezín – Expozice „Milada Horáková 1901-1950“
- Valdice – Expozice „Z historie věznice Valdice“
- Vykmanov (Dolní Žďár-Ostrov) – Národní kulturní památka Rudá věž smrti

Odkaz na webové stránky reflektující dobu nesvobody v ČSR v letech 1948-1989:

<https://www.pametnimista.usd.cas.cz>

Institute a spolky

Jedním z příspěvků tohoto projektu je stručný návod k budoucí edukaci a užší spolupráci mezi historiky, badateli, studenty a veřejností. Jak pojmout z pohledu historika témata, která laik bez základních znalostí dokáže těžko pochopit a interpretovat s ohledem na jemné nuance z nich vyplývající? Tím nám vyvstává otázka postoje společnosti, která by se sama měla ve vlastním zájmu těmito tématy nejen zabývat, ale i se samostatně vzdělávat.

Osvěta, spolupráce a komunikace je z těchto důvodů naprosto klíčová. Díky tomu máme možnost se společně podílet na odhalení národní historie a pochopit události minulé v čase přítomném a dle toho jednat v budoucnu.

- Níže předkládám několik odkazů na výzkumné organizace, paměťové instituce, výukové portály a rozcestníkové weby, které by vám měly pomoci a navést vás správným směrem. Své dotazy v žádosti vždy upřesněte, detailně popište a vysvětlete výzkumný záměr. Mějte však na paměti, že tyto spolky a instituce mají většinou značné množství pracovních povinností, proto buďte při jednání s nimi trpěliví. Popřípadě směřujte své požadavky na konkrétní osoby, které se danému tématu věnují a v problematice se orientují.

Výzkumné instituce a spolky:

- Centrum pro dokumentaci totalitních režimů <https://www.cdtr.cz/cs>
- Čechoslováci v gulagu <https://cechoslovacivgulagu.cz/>
- Československé dokumentační středisko <http://www.csds.cz/cs/index.html>
- Digitální sbírky centra orální historie <https://digitalhumanities.cz/db/digitalni-sbirky-centra-oralni-historie/>
- Gulag.cz <https://gulag.cz/cs/>
- Historický ústav AV ČR, v. v. i. <https://www.hiu.cas.cz>
- Historický ústav Slovenskej AV, v. v. i. <https://history.sav.sk>
- Sdružení paměť z.s. <http://www.sdruzenipamet.cz/ospamet/>
- Společnost pro výzkum zločinů komunismu <https://www.zlocinykomunismu.cz>
- Spolek Memoria <https://veznicehradiste.cz/spolek-memoria/>
- Spolek Politických vězňů <http://www.politictivezni.cz/>
- Stopy totality <http://www.stopytotality.org/>
- Totalita.cz <http://www.totalita.cz/index.php>
- Účastníci odboje a odporu proti komunismu <https://3odboj.mo.gov.cz>
- Ústav paměti národa SR <https://www.upn.gov.sk/>

- Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, v.v.i. <https://www.usd.cas.cz/>
- Ústav pro studium totalitních režimů ČR <https://www.ustrcr.cz>
- Vojenský historický ústav Praha <http://www.vhu.cz/>

Paměťové instituce:

- Čeští RAFáci <http://www.rafaci.cz/>
- Československá obec legionářská <https://www.csol.cz/>
- Konfederace politických vězňů ČR <https://www.muklove.cz>
- Konfederácia politických väzňov Slovenska <http://www.kpvs.sk/>
- Mene Tekel <https://menetekel.cz/cz/>
- Múzeum obetí komunizmu <https://mok.sk>
- Muzeum paměti 20. století <https://www.muzeum20stoleti.cz/>
- Občianske združenie Nenápadní hrdinovia <http://www.november89.eu/>
- Platforma evropské paměti a svědomí <https://www.memoryandconscience.eu/>
- Poslední adresa <http://www.posledniadresa.cz>
- Post Bellum <https://www.postbellum.cz> (sbírka vzpomínek pamětníků: Paměť národa <https://www.pametnaroda.cz/cs>)
- Sdružení bývalých politických vězňů <http://www.politicti-vezni.cz/>
- Spolek Dcery 50. let <http://www.dcery.cz/>
- Spolek pro zachování odkazu Českého odboje <https://spolekodboje.cz/>

Výukové portály:

- Dějepis v 21. století <http://dejepis21.cz/dejepis-v-21-stoleti>
- HistoryLab <https://www.historylab.cz>
- Moderní dějiny <http://www.moderni-dejiny.cz/>
- My jsme to nevzdali <https://www.myjsmetonevzdali.cz>
- Příběhy bezpráví (Jeden svět na školách) <https://www.jsns.cz/projekty/příběhy-bezpráví>

Databázové a rozcestníkové weby:

- Lagr.cz <https://www.lagr.cz>
- Mapa moderních českých dějin <https://mapa-dejin.cz>
- Pamětní místa <http://www.pametnimista.usd.cas.cz/>
- Politické procesy <https://www.politickeprocesy.cz>

Fotografie jako němý svědek historie

Fotografie výjimečným způsobem vystihují to, co člověk, byť by chtěl mnohdy sebevíc, nedokázal slovem vyjádřit. Zachycené okamžiky radosti dokládají, že i tenkrát se žilo jako dnes, jen se v pozadí měnily režimy. Archivní složky bezpečnostních a vězeňských sborů uchovávají administrativní fotografie pořízené tehdejšími vyšetřovateli k útěkům či k tragickým událostem. Tehdejší optikou, zachycené fotografie porovnané s momentkami současnými dokumentují nepostřehnutelnou proměnu v čase. S vlastním názorovým pohledem dneška je toto médium neocenitelným přínosem do mozaiky mapující minulost.

Historické fotografie

Tento artefakt je unikátním dokladem minulosti, ale bohužel též velice raritním. Vězeňské ústavy a nápravná zařízení nepatřily k objektům fotografického zájmu, neboť podléhaly režimu utajení. Některé historické fotografie uchovávají, kromě archivů, také mnozí pamětníci a jejich příbuzní, různé instituce a spolky, obecní kronikáři, případně podnikové kartotéky. Tyto fotografie vznikaly mnohdy tajně a z tohoto důvodu patří k těm nejvzácnějším záznamům.

Nesmíme ale opomenout specifický a pro bádání velice významný historický pramen, a sice takzvané „letecké měřické snímky“ (LMS) z archivních fondů Českého úřadu zeměměřického a katastrálního (ČÚZK). Tyto snímky z ptáčích perspektiv nabízejí někdy mimořádně podrobné záběry detailním způsobem identifikující jednotlivé objekty v krajině. Táborové, vězeňské a provozní budovy výrazným způsobem doplňují a vykreslují šířeji výkon trestu a práce nejen trestanců ale i vězeňských sborů a civilních zaměstnanců.

- Pro získání LMS se nejprve zaregistrujte na webových stránkách ČÚZK – **Ústředního archivu zeměměřictví a katastru** <https://ags.cuzk.cz/archiv/?start=lms> a po aktivaci účtu se přihlaste. LMS si dle roku pořízení vyhledejte, lokalizujte hledané území, kde se zařízení (ústav/útvár) nacházelo, a poznamenejte si číslo daného snímku, vyplňte a zašlete objednávkový formulář, po vyřízení žádosti obdržíte potvrzení o zpracování objednávky a snímek Vám bude zaslán na mail. Pro více informací si prostudujte **Přílohu č. 7 – Zásady užívání dat a služeb zeměměřického úřadu ze dne 1. 7. 2024.**
- Letecké měřické snímky jsou archivované v analogové formě v **Archivu leteckých měřických snímků Vojenského geografického a hydrometeorologického úřadu** (VGHMÚř) v Dobrušce. Černobílé snímky z let 1936 až 2002 byly pořízeny Ministerstvem obrany České republiky (MO ČR), respektive jeho předchůdci, barevné LMS pořízené od r. 2003 do r. 2010 ve spolupráci ČÚZK a MO ČR jsou digitalizovanými snímky z analogových podkladů.
- Letecké měřické snímky jsou pořízené centrální projekcí, nejedná se tedy o ortofoto snímky. Tyto snímky nelze použít k přímému měření polohových vztahů mezi zobrazenými geografickými objekty.
- Distribuci leteckých měřických snímků zajišťuje centrálně Zeměměřický úřad (zu-obchod@cuzk.cz), a to včetně snímků dosud nenaskenovaných, lze zde též získat i další informace o leteckých měřických snímcích a rovněž o snímcích dosud nepublikovaných.
- Žádost o data lze podat v aplikaci e-shop [https://geoportal.cuzk.cz/\(S\(ygjs2tk25fkzq1pvuxbp1fvb\)\)/Default.aspx?mode=eShop&head_tab=sekce-01-gp&menu=133](https://geoportal.cuzk.cz/(S(ygjs2tk25fkzq1pvuxbp1fvb))/Default.aspx?mode=eShop&head_tab=sekce-01-gp&menu=133).
- Snímky jsou bezplatně poskytovány školám všech typů a školským zařízením za účelem vzdělávání a vždy pouze v nezbytném rozsahu a na podkladě písemné žádosti potvrzené školou.
- Historické fotografie v soukromém vlastnictví si po povolení k uveřejnění si z obou stran nafotíte nebo naskenujete. Informujte se také o popisu vzniku, totožnosti osob a míst na fotografii zachycených, a je-li známo, i o datu pořízení fotografie.

Příklady citací historických fotografií:

LMS

Zdroj: Letecký měřický snímek 1953 – VGHMÚř Dobruška © MO ČR

Snímky v soukromém vlastnictví

Zdroj: osobní archiv Jméno Příjmení

Historické fotografie z archivů

Zdroj: Národní archiv, značka: SSNV, fond: Správa sboru nápravné výchovy, karton č., název složky

Vzory zpracování v sekci Fotogalerie na webu LAGR.cz:

<https://lagr.cz/pracovni-utvary/punz-morina/fotogalerie/>

Vlastní fotografie

Individuálně pořízené fotografie současného stavu jsou zjevným důkazem o transformaci místa v průběhu dějin. Torza industriálních budov, zubem času erodovaná provozní zařízení, kořeny prorostlé zbytky základů táborových budov i v moři zeleně utopené sloupky oplocení – těchto němých pozůstatků je již pomálu, avšak je lze při troše štěstí i po tolika letech stále nalézt.

- Při „urbex“ pátrání buďte velice opatrní a při pohybu v bývalých či stále fungujících provozech respektujte bezpečnostní pokyny a výstražné tabule. Rovněž si zajistěte náležité povolení od majitele/správce pozemků, popřípadě využijte, je-li to možné, služeb průvodce.
- Do stále fungujících provozů si dle možnosti vyjednejte prohlídku a při sdílném jednání i předložení provozních archivů k náhledu a prostudování.
- Mnoho starých budov je již v troskách či ve značně dezolátním stavu, dřívější existenci vězeňských útvarů táborového typu však ve většině případů připomínají listnatými stromy zarostlé plochy v jehličnatých lesích. Pokud máte k dispozici dron, využijte jej. Avšak vzhledem k legislativě je nutné zjistit, zda je možné vámi vybraný prostor dronem snímat.
- Vždy je lepší pořídit více fotografií a poté třídit, snímky si průběžně kontrolujte a mějte vždy dostatek volné paměťové a energetické kapacity.
- Bohužel se v naší vlasti mnoho hmotných důkazů o vězeňsko-pracovní perzekuci nedochovalo. Dnešní doba nám však poskytuje nástroj, který se jako dobrý sluha může přičinit o doplnění toho, co již bylo nenávratně ztraceno a zaváto pískem času. Možnost generování obrázků umělou inteligencí je v dnešní době nasnadě využít, což se však pojí i s velkým rizikem. Některé generované fotografie lze již těžko rozeznat od skutečných. „Plevelením“ a „rozséváním“ rádoby skutečných fotografií připravujeme následující generace o důležitá fakta, která by díky tomuto nástroji mohla být v budoucnu těmito plagiáty nahrazena. Dle dohledaných faktů si dozajista vyzkoušejte vygenerovat v některém z příslušných programů několik obrázků.

Příklad citace vlastního snímku:

Zdroj: osobní archiv Jméno Příjmení

Příklad citace obrázku vygenerovaného AI:

Zdroj: popis obrázku/snímku (vlastní obrázek, vytvořen v nástroji...)

Fakta jsou klíčem k pochopení událostí a lidského jednání

Pro snadnější orientaci v dohledaných informacích slouží strukturovaně zpracované, rozříděné a seskupené údaje. K tomuto účelu je nejvhodnější souhrnná databáze. Jedná se o kompilaci dohledaných pramenů a sekundární literatury. Tyto informace se pro lepší přehlednost a dle svého určení řadí do dvou oddílů, a sice:

Archivní dokumenty v kostce

První oddíl obsahuje abecedně seřazené archiválie všeho druhu uspořádané do pododdílů. Pododdíly jsou tvořené rubrikami: konkrétním zařízením, veliteli/dozorci a oběťmi. Tyto rubriky jsou opět podle abecedy děleny na jednotlivé archivy, kde se dané dokumenty nalézají. Pod tento oddíl je zařazen textový soubor abecedně seskupených archivních dokumentů.

Příklad přehledu Archivní dokumentace:

<https://lagr.cz/archivni-dokumentace/>

Prameny nearchivní povahy a jejich zdroje

Druhý oddíl tvoří ucelený soubor informací tvořený prameny nearchivní povahy – literatura, odborné a kvalifikační práce, video/audio výstupy a v neposlední řadě dnes hojně rozšířené webové odkazy. Jak již bylo řečeno výše, je u tohoto typu informací vždy nutná kritická reflexe.

Příklad přehledu Prameny a zdroje:

<https://lagr.cz/pracovni-utvary/punz-morina/zdroje-a-odkazy/>

Kde, co, jak, kam, komu?

V závěrečné kapitole uvádím pokyny, kde získávat informace, s kým komunikovat, jak mají být požadované formy výstupu zpracovány a komu práci odevzdat. Snažte se držet následujících instrukcí.

Kde?

Odkazy, které vám mohou být nápomocné, naleznete na portálu webu LAGR.cz <https://lagr.cz/odkazy/>.

- Zde je rovněž ponechán prostor pro vlastní iniciativu při vyhledávání dalších spolků, institucí, expozic, článků, knih, dokumentů, odkazů, pamětníků a odborníků, což je mimo jiné jedním ze záměrů tohoto projektu, který si klade za cíl ponechat volný prostor pro samostatné myšlení a autonomní iniciativu při pátrání po vlastní ose bez výraznějších vodítek.

Co a jak?

Video a audio

Výstupový formát u získaných nahraných výpovědí pamětníků či jejich příbuzných se odvíjí od Vámi použitého záznamového zařízení:

- v případě video záznamu se výsledný digitální formát uloží v podobě kódovaného video kodeku H.265 (HEVC)/H.264 (.f4v, .mp4, .mov, .3gp, .ts, .mkv)
- v případě audio záznamu ve formátech .mp3, .mp4, .wav, .wma
- v případě přepisu či záznamu textu vytvářejte dokumenty v nástroji Microsoft Word či v jeho příbuzných textových softwarových modifikacích (např. OpenOffice)

Dokumentace a fotografie

Výstupový formát opět určuje typ zvoleného záznamového zařízení. Mobilní telefony, digitální fotoaparáty či moderní skenery dokážou nafoceně/naskenované dokumentační materiály různého druhu ukládat v širokém spektru formátů:

- Nafoceně či naskenované fotografie lze ukládat ve formátech .avif, .webp, .jpg, .png nebo .cr2.
- U archiválií nebo textu naskenovaného/nafoceného platí totéž co u výše zmíněného záznamu fotografií, a navíc lze také ukládat ve formátu .pdf.
- Fotografie nebo obrázky vygenerované umělou inteligencí musí obsahovat vodoznak. V případě, že by vodoznak chyběl, opatřete snímek značkou ideálně v pravém dolním rohu.

Citace

Citace dohledaných materiálů dle požadovaných parametrů je základem badatelské činnosti. Od ní se v zásadě odráží celý projekt jakožto databázové encyklopedie. Uvádět pravdivě dohledaná fakta i jejich pramenný zdroj tak, aby se v probádaných materiálech mohli pohodlně orientovat všichni, kteří o toto téma jeví zájem.

- K tomuto účelu postačí dodržovat formáty typizovaných příkladů citací uvedených u každého oddílu.
- **Příloha č. 8 – Citace dokumentů dle ČSN ISO 690 (01 0197) od 1. 4. 2011**
- Citace.com – <https://www.citace.com/>

Kam a komu?

Pro snadnější orientaci v shromážděném materiálu je důležité správně informace roztřídit do složek a souborů. K tomu slouží krátká svodka pro přehlednější, a hlavně účelové uložení dat ve vašem projektu. Vytvořte a pojmenujte složky dle vzorové **Přílohy č. 9 – Tabulka rozdělovníku souborů**.

Co se týče odevzdání finálního projektu, preferuji osobní předání (včetně krátké prezentace). Pokud ale okolnosti nedovolí, je samozřejmě možná alternativa v podobě anotační zprávy, vyplnění dotazníku a vložení projektu na Google Disk.

V případě jakýchkoliv nejasností mě kontaktujte na této emailové adrese: Jan Procházka, lagr.csr@gmail.com

Poznámka na konec

Při objevení jakékoliv informační povahy o nějakém jiném vězeňsko-pracovním zařízení, dozajista si vše poznamenejte (opište, ofoťte, oskenujte). Jedná se o střípek, který může být v pozdějším bádání po onom zařízení cennou nití a článkem ve skládance budoucího pátrání.

Dotazník

- **Jak hodnotíte projekt jako takový? (hodnocení jako ve škole známka 1-5)**
- **V obecné i konkrétní rovině?**
- **Co vám projekt dal a co si z něj odnášíte?**
- **Na co jste při bádání narazili a co vás zaujalo? V dobrém i špatném slova smyslu.**
- **Co vám v projektu chybělo a co byste doplnili?**
- **Pokud evidujete nějaká negativa, uveďte je a zdůvodněte?**